

Vývoj programových systémů v jazyce Java

Vývoj programových systémů v jazyce Java

Obsah

1. Úvod do předmětu, průběh, kritéria hodnocení. Architektury rozsáhlých aplikací.	1
Charakteristika a cíle předmětu a průběh výuky	1
Charakteristika	1
Průběh výuky	1
Úlohy	1
Projekty	1
Zkouška	2
Složky hodnocení	2
Kritéria hodnocení předmětu	2
Modely	2
Modely vícevrstevných aplikací	3
Vrstvy	3
.....	3
Komponenty	3
.....	3
Orientace na služby	3
.....	3
Správa	3
.....	3
Zabezpečení	3
.....	3
Kontejnery a rámce	3
.....	3
Komponentní vs. objektové programování	3
Objektové programování - principy	3
Objektové programování - terminologie	3
Objektové programování - přednosti	4
Objektové programování - nedostatky	4
Komponentní programování - principy	4
Co musí komponenta splňovat	4
Srovnání komponentního a objektového přístupu	5
Komponentní programování - výhody oproti OOP	5
Komponentní programování - souvislosti	5
Komponentní dokumenty	6
Architektury orientované na služby (Service-oriented Architectures - SOA)	6
Motivace k SOA	6
Definice SOA	6
Technologie SOA	6
Charakteristiky SOA	7
Vztah komponent a služeb	7
Odkazy	7
2. Metodiky vývoje - Agilní a extrémní programování. Nástroje správy vývoje a nasazení SW. ..	8
Agilní programování	8
Co je Agilní programování	8

Manifesto for Agile Software Development	8
Motivace	8
Principy	9
Zásada - stálý kontakt se zákazníkem - zadavatelem	9
Zásada - časté uvolňování funkčního SW	9
Zásada - vysoká kvalita	9
Zásada - netvořit do zásoby	9
Extremní programování (Extreme Programming, XP)	10
Motivace pro Extreme Programming (XP)	10
Co je XP	10
Charakteristika XP	10
Východiska řízení týmu podle XP	10
Hlavní zásady XP	11
Vedlejší zásady XP	11
Vývojové činnosti XP	11
Hlavní techniky XP	11
Fáze XP projektu	12
KISS (Keep It Simple, Stupid)	12
Princip KISS	12
Zásada - navrhovat jednoduše	13
Zásada - netvořit do zásoby	13
Refaktoring	13
Refaktoring - proč	13
Refaktoring - metody	13
Refaktoring - nástroje kom.	14
Refaktoring - nástroje o-s	14
Programování řízené testy (Test-drive Development, TDD)	14
Motivace	14
Principy	15
Kde nelze testovat?	15
Generický postup TDD	15
Odkazy	15
Systémy správy verzí	16
Motivace	16
Principy	16
Klasická řešení - RCS a CVS	16
Typické příkazy správy verzí	17
Klienti	17
Pro co se systémy nehodí?	17
Subversion	17
Subversion - klient Tortoise pro Windows	18
Tortoise -- vzdálený přístup	18
Správa sestavování - Ant	18
Charakteristika	18
Motivace	18
Struktura projektu	18
Příklad 1	19
Závislosti	19
Příklad 2	19

Maven	19
Motivace	19
Maven - charakteristika	20
Project Object Model (POM)	20
Projekt v Mavenu	20
Maven repository	21
Instalace a nastavení	21
Příklad POM (project.xml)	22
Příklad POM - pokračování	22
Struktura POM obecně	22
Proměnné (properties) v POM	23
Struktura repository	23
Cíle v Mavenu	23
Maven Plugins	24
Často používané cíle	24
Vytvoření projektu	24
Reporting	25
Rozšíření možností Mavenu	25
3. Webové aplikace.	
3. Datová vrstva javových aplikací - zajištění perzistence a správy dat. JDBC, JDO, Hibernate. ...	
Java Database Connectivity (JDBC)	
Co je JDBC	
Postup práce s JDBC	
Hlavní třídy (komponenty) JDBC	
Hlavní třídy (komponenty) JDBC (2)	
Příklad - zavedení ovladače DBMS	
Příklad - vytvoření spojení, příkazu a jeho spuštění	
Charakteristika JDBC rozhraní	
JDBC rozhraní - balíky	
Práce s databází	
Transakce	
Transakce - příklad	
Demo - HSQLDB	
HSQLDB - režimy práce	
Předpřipravené příkazy	
Předpřipravené příkazy - příklad	
Uložené procedury	
Modifikovatelné výsledky dotazu	
Metadata	
Zpřístupnění datového zdroje přes JNDI	
Java Data Objects (JDO)	
JDO - charakteristika	
JDO - forma	
JDO - motivace	
JDO - struktura	
JDO - implementace	
JDO - informační zdroje	
JDO - alternativy	
Serializace dat do XML	

Serializace obecně - připomenutí	
Serializace	
Serializace - metody	
Serializace do XML - vazba XML na Javu	
Jednoduché nástroje serializace - XStream	
Jak funguje XStream	
XStream - příklad, krok 1	
XStream - příklad, krok 2	
Hibernate	
Hibernate	
4. Aplikační vrstva javových aplikací - řízení toku, správa komponent. Pokročilé zásady a metody návrhu aplikační logiky - Design by Contract, Inversion of Control, Aspect-oriented Programming. Kontejnery, aplikační servery.	
Aplikační vrstva javových aplikací	
Aplikační vrstva javových aplikací	
Design by Contract	
Design by Contract - návrh podle kontraktu	
DBC - jak dosáhnout	
DBC - nástroj jass	
Postup při práci s jass InstantWeb	
Odkazy	
Inversion of Control (IoC)	
Nezbytné pojmy z komponentních systémů	
IoC - Motivace	
Tradiční řízení životního cyklu komponent	
IoC - Hlavní princip	
IoC - Možné podoby	
Interface Injection	
Setter Injection - komponenta	
Setter Injection - popis komponenty	
Setter Injection - výhody/nevýhody	
Constructor Injection	
Constructor Injection - příklad komponenty	
Použití IoC - kontejnery	
Aspect Oriented Programming (AOP)	
AOP - Motivace	
AOP - Motivační příklad	
AOP - Principy	
Kontejnery a aplikační servery	
Kontejnery a aplikační servery	
Java Management extension (JMX)	
Co je JMX	
Co řídí JMX	
Principy JMX	
Který objekt (komponentu) jako JMX?	
Úrovně JMX modelu	
Ovládané zdroje	
Jak se zdroje ovládají	

MBean	
Co obsahují/zpřístupňují rozhraní MBean	
Typy MBean	
Aplikační rámec Tammi - případová studie	
Charakteristika Tammi	
Příklad jednoduché komponenty typu MBean	
Skriptování v javovém prostředí - BSF	
Co je skriptování?	
Proč skriptovat?	
Proč skriptovat právě teď?	
Bean Scripting Framework	
BSF - co nabízí	
BSF - typické použití	
BSF - download a další info	
Skriptování v javovém prostředí - Groovy	
Groovy - motivace	
Stažení	
Instalace	
Spuštění	
Příklad - iterace	
Příklad - mapa	
Příklad - switch	
Řízení a sledování aplikací - protokolování	
Protokolování (logging)	
Protokolování - výhody	
Protokolování - možnosti v Javě	
Protokolování - API	
Protokolování - příklad	
5. Prezentační vrstva javových webových aplikací. Přístupy - šablony, dekorátory. Velocity, Web-Macro, Sitemesh, Freemarker. Nové přístupy - AJAX	
Prezentační vrstva webových aplikací	
Prezentační vrstva webových aplikací	
AJAX - Asynchronous JavaScript and XML	
Webové aplikace - důvody pro	
Webové aplikace - důvody proti	
Přístup AJAX - Asynchronous JavaScript and XML	
Výhody	
Kde je použito?	
Jak pracuje?	
AJAX ve spojení s J2EE	
6. Komplexní podpora webových aplikací. Webové rámce.	
Webové aplikační rámce	
Osnova	
Webový rámec	
Třívrstvá architektura	
Koncepce MVC	
Přednosti MVC	
Javové webové aplikace	
Javové webové aplikace	

Javové webové aplikace (2)	.....
Javové webové aplikace (3)	.....
Javové webové kontejnery	.....
Funkcionalita webových rámců	.....
Oddělení prezentační vrstvy	.....
Oddělení prezentační vrstvy (2)	.....
Oddělení prezentační vrstvy (3)	.....
Funkcionalita webových rámců	.....
Správa zabezpečení - příklad	.....
Validace uživatelských vstupů	.....
Udržování informací o relaci	.....
Řízení toku aplikace	.....
Příklad řízení toku - Struts	.....
Zotavení z chyb	.....
Záznamy o událostech (logging)	.....
Internacionalizace a lokalizace	.....
Internacionalizace a lokalizace - příklad	.....
Zajištění perzistence objektů	.....
Škálovatelnost a distribuovanost	.....
Škálovatelnost a distribuovanost	.....
Podpora vývojovými prostředími	.....
Přehled rámců	.....
Shrnutí	.....
7. Enterprise JavaBeans	.....
Enterprise JavaBeans	.....
Enterprise JavaBeans	.....
8. Systémy řízení zpráv, Java Messaging Service (JMS) API	.....
Systémy řízení zpráv, Java Messaging Service (JMS) API	.....
Systémy řízení zpráv - motivace	.....
Systémy řízení zpráv - výhody	.....
Systémy řízení zpráv - principy	.....
Systémy řízení zpráv - standardy	.....
JMS - kdy použít?	.....
JMS - co nabízí	.....
JMS - architektura	.....
JMS - domény	.....
Point-to-point Messaging	.....
Publish/Subscribe	.....
Komponenty JMS API	.....
Zpracování zprávy	.....
Demo JMS s použitím Sun Java System Message Queue	.....
Použití Sun Java System Message Queue	.....
Co je třeba pro překlad klienta	.....
Spuštění serveru (Message Brokeru)	.....
Test běhu SJSMQ	.....
Kostra jednoduché aplikace	.....
9. Webové služby	.....
Webové služby	.....
Webové služby	.....

Webové služby typu REST	
Motivace	
Co je REST	
Principy	
Co REST aplikace používají	
Charakteristika REST služeb	
Co rozmyslet před návrhem REST služby	
Postup návrhu	

Seznam obrázků

31..1. Použití servletu	
31..2. Životní cyklus servletu	
8.1. Spolupráce JMS a JNDI (z tutoriálu J2EE Sun)	
8.2. Mechanismus Point-to-Point (z tutoriálu J2EE Sun)	
8.3. Mechanismus Publish/Subscribe (z tutoriálu J2EE Sun)	
8.4. Programovací model JMS API (z tutoriálu J2EE Sun)	
8.5. Spuštění SJS Message Queue	
8.6. Test běhu SJS MQ	

Seznam příkladů

31..1. HelloClientServlet.java	
32..1. web.xml	
32..2. build.properties	

Kapitola 1. Úvod do předmětu, průběh, kritéria hodnocení. Architektury rozsáhlých aplikací.

Charakteristika a cíle předmětu a průběh výuky

Charakteristika

Předmět PA165 Vývoj programových systémů v jazyce Java [<http://is.muni.cz/predmety/predmet.pl?id=272777>] je magisterským předmětem určeným pro zájemce o hlubší proniknutí do principů výstavby rozsáhlejších programových systémů na platformě Java.

Cílem je seznámit s principy:

- kvalitního návrhu rozsáhlých systémů (jak navrhnout architekturu, jakou zvolit infrastrukturu/rámec...),
- jejich tvorby (jaké zásady, nástroje,...)
- testování (při vývoji, zavádění a v provozu),
- refaktoringu (=zlepšování kódu bez změny funkcionality),
- ladění výkonu (optimalizace)

Průběh výuky

Výuka probíhá jako:

- Dvouhodinová přednáška - Po od 14.00 v A107
- Dvouhodinová cvičení v nové učebně B130 (v přízemí "za halou")
- Nedílnou součástí je řešení projektu - ve cvičení s možností konzultací nebo ve volném čase

Úlohy

Těžištěm předmětu je samostatná práce na projektech. Společně zadávaných úloh je proto minimum.

Projekty

Projekty jsou koncipovány jako týmové (4členné týmy).

Tematicky vždy pokrývají netriviální část z celkového obsahového záběru předmětu a musí tomu být i technologicky přizpůsobeny.

Zadání projektu stanovuje nebo schvaluje cvičící.

Zkouška

Zkouška bude ústní.

Student při ní musí prokázat dobrý přehled ve studované problematice s tím, že principy a technologie, které aplikoval při řešení projektu musí zvládnout do větší hloubky.

Složky hodnocení

Hodnocení předmětu je stanoveno podle celkového součtu bodů z jednotlivých kritérií:

- Úlohy - 15 bodů
- Projekt - 50 bodů
- Ústní zkouška - 35 bodů

Kritéria hodnocení předmětu

K ukončení zkouškou potřebujete:

- A 94 - 100 bodů
- B 88 - 93 bodů
- C 82 - 87 bodů
- D 76 - 81 bodů
- E 70 - 75 bodů
- F 0 - 69 bodů

K ukončení zápočtem potřebujete:

- 60 bodů

Modely

Modely vícevrstevných aplikací

Vrstvy

Komponenty

Orientace na služby

Správa

Zabezpečení

Kontejnery a rámce

Komponentní vs. objektové programování

Objektové programování - principy

Obecné, známé principy OO jazyků:

- možnost (a nutnost) *zapouzdření* dat a metod nad nimi pracujících do podoby objektu,
- *dědičnost* (inheritance) - odvozování nových typů s děděním vlastností typů rodičovských,
- *polymorfizmus* (mnohotvarost) - využitelnost objektů podděděných typů v roli předků

Objektové programování - terminologie

Na obecných principech OOP není mezi teoretiky a vývojáři (v různých jazycích) až taková shoda, jak by se mohlo zdát:

- bezspornou charakteristikou OOP je *zapouzdření*,
- další char. jako *dědičnost* (inheritance) je už v různých jazycích pojímána různě, příp. chybí - a přesto můžeme ještě hovořit o OO jazyku,

- *polymorfizmus* (mnohotvarost)

Objektové programování - přednosti

Výhody OOP (za předpokladu kvalitního návrhu) jsou dobře známy:

- dobrá čitelnost a udržitelnost kódu,
- rozšiřitelnost,
- určitá vnitřní nahraditelnost částí - např. třídu lze nahradit potomkem
- aspoň teoreticky - využitelnost i jako "black-box"/černá skříňka - bez znalosti zdrojového kódu

Objektové programování - nedostatky

Ale tak skvělé to zase není:

- bez zdrojového kódu lze dobře znovupoužít jen kvalitní objektový kód,
- kód je znovupoužitelný většinou jen na mikroúrovni - jednotlivé třídy
- k znovupoužití je třeba detailní znalosti celého prostředí programu, rozhraní větších programů bývá většinou komplikované - i proto, že komponenty (objekty) jsou příliš malé, jemné

Komponentní programování - principy

V zásadě vychází z objektového, ale:

- komponenty jsou VELKÉ (coarse-grained) objekty zapouzdřující ucelený kus aplikační logiky nebo dat,
- komponenty jsou nezdědky přístupné i vzdáleně (tj. po síti, často i z jiných platform/jazyků),
- komponenty mohou (za podpory middleware) existovat relativně samostatně
- vazby k ostatním jsou dobře kontrolovatelné a obecně spíše volné
- jako protokoly, datové formáty atd. jsou přednostně použity standardní, byť třeba ne tak efektivní

Co musí komponenta splňovat

Komponenta musí být:

- dobře dokumentovaná, s jasně definovaným API, nejlépe i formálně
- důkladně testovaná
- robustní a odolná vůči chybám uživatele (validace vstupů)
- musí mít podrobné hlášení chyb
- musí se chovat defenzivně - být odolná vůči nesprávnému použití - je nutné s ním počítat

Srovnání komponentního a objektového přístupu

Přestože komponenty jsou ve většině případů realizovány jako objekty - a tedy komponentní programování je v zásadě pokračováním objektového - je tu jeden zásadní rozdíl.

- Při návrhu objektů v podstatě přímočaře reprezentujeme strukturu a chování výseku reality.

Předpokládá se soulad chápání koncového uživatele (zákazníka) a návrháře ohledně této reprezentace.

- Návrh komponent naproti tomu zcela podřizujeme účelu, proč komponenta existuje, a znovupoužitelnosti.

Vnitřní struktura uživatele (zákazníka) nezajímá.

Komponentní programování - výhody oproti OOP

Oproti OOP to umožňuje:

- daleko lepší znovupoužitelnost - slabší vazby, vyšší autonomie
- vyšší robustnost komponentních systémů
- snazší vyměnitelnost (nefunkční, zastaralé) komponenty
- možnost souběžného použití různých verzí komponent
- lepší testovatelnost komponent vzhledem ke slabším vazbám
- vývoj mohou dělat nezávislejší mikro-týmy

Komponentní programování - souvislosti

V javovém světě jsou minimálně tyto trendy a možnosti odpovídající KP:

- pro výstavbu velkých systémů (aplikací) se používají Enterprise JavaBeans,

- existují tzv. aplikační servery, které pro ně zajišťují middleware,

Komponentní dokumenty

Komponentní principy nejsou užívány jen při tvorbě SW, ale i návrh struktur dokumentů:

- Object linking and embedding (OLE) [http://en.wikipedia.org/wiki/Object_linking_and_embedding]
- OpenDoc [<http://en.wikipedia.org/wiki/OpenDoc>]

Architektury orientované na služby (Service-oriented Architectures - SOA)

Motivace k SOA

- Obecný příklon k chápání IT jako poskytovatele služby - servisu - nikoli jen technologie.
- Stejně se začíná přistupovat i k vazbě mezi SW komponentami.
- Orientace na služby se ve vývoji SW stává vůdčím směrem.

Definice SOA

Architektury orientované na služby (Service-oriented Architectures - SOA) představují princip budování softwarových architektur založený na:

- komponentách umístěných v uzlech sítě
- nabízející své služby ostatním prostřednictvím dobře definovaného protokolu
- služby jsou bezstavové
- vnitřní realizace klienta obvykle nezajímá - standardy zajišťují interoperabilitu služeb

Technologie SOA

SOA v zásadě neváže na žádnou SW platformu, OS, pg. jazyk ani konkrétní standard.

V úzkém slova smyslu se za SOA dnes někdy považují architektury budované na tzv. *Web Services* (webových službách, WS) kolem množiny standardů:

- XML - data reprezentovaná značkovými dokumenty

- HTTP jako základní webový protokol
- SOAP - jako std. protokol WS
- WSDL - popisovač webových aplikací
- UDDI - služby registrace a vyhledávání webových služeb

Charakteristiky SOA

Orientace na služby přináší:

1. Nahraditelnost služeb
2. Interoperabilitu
3. Možnost nezávislého ladění služeb
4. Usnadňuje integraci systémů třetích stran.

Vztah komponent a služeb

Oboje jsou moderní až módní záležitosti, vztah lze definovat takto:

- Komponenta je často entitou realizující určitou službu.
- Koncový uživatel nahlíží více na služby, zatímco vývojáře zajímají rovněž komponenty, které je realizují.

Odkazy

Kromě základního odkazu na Wikipedii [http://en.wikipedia.org/wiki/Service-oriented_architecture] lze navštívit/pročíst:

- What is Service-Oriented Architecture? [<http://webservices.xml.com/pub/a/ws/2003/09/30/soa.html>]
- SOA Center [<http://www.soacenter.com/>]

Kapitola 2. Metodiky vývoje - Agilní a extrémní programování. Nástroje správy vývoje a nasazení SW.

Agilní programování

Co je Agilní programování

Agilní programování (Agile Programming, AP) je relativně novým přístupem k vývoji software.

- Není to jedna metodika, přesný návod, jak systém navrhnout a realizovat.
- Je to spíše přístup, "filozofie", do které je třeba dodat konkrétní postupy pro jednotlivé úkony vývoje.
- Označení Agilní programování bylo poprvé zavedeno skupinou autoritativních odborníků (praktiků) na SW metodiky.
- Zastánci AP se sdružili při sestavení manifestu AP, formulující jeho hlavní zásady.

Manifesto for Agile Software Development

„We are uncovering better ways of developing software by doing it and helping others do it. Through this work we have come to value: “

„*Individuals and interactions* over processes and tools“

„*Working software* over comprehensive documentation“

„*Customer collaboration* over contract negotiation“

„*Responding to change* over following a plan “

„That is, while there is value in the items on the right, we value the items on the left more.“

Motivace

Motivací pro AP byla především řada neúspěchů při budování rozsáhlých softwarových děl a řízení realizačních projektů.

- Projekty trvaly déle, než se předpokládalo.
- Stály více peněz.

- Objevovala se negativa typu "hraní na úspěch/výsledek" a nikoli výsledek sám.
- K cíli se nešlo přímočaře, produkovaly se dále nevyužité (nevyužitelné) artefakty, věci do zásoby.
- Mezi zadavatelem (zákazníkem) a tvůrcem byla propast (formalizmus místo spolupráce).
- Vytvořené produkty pak často neodpovídaly aktuální potřebě...

Principy

- Realizovat věci nejjednodušším možným způsobem.
- Tak se předejde nadměrné složitosti vytvářeného artefaktu.
- Je větší šance, že produkt bude bez chyb.
- Vynakládání prostředků lze při dodržení této zásady lépe kontrolovat.

Zásada - stálý kontakt se zákazníkem - zadavatelem

Namísto jednorázového (obvykle složitého) jednání o smlouvách s přesnou (a v podstatě statickou) specifikací zadání:

- Zákazník (budoucí uživatel) je ve stálém, nejlépe denním a osobním kontaktu s vývojářem.
- Takové dynamické týmy musejí být dobře motivované, nehrát si na úspěch, ale musejí o něj stát.

Zásada - časté uvolňování funkčního SW

- Zákazník často dostává nové verze (měsíčně, ještě lépe týdně), ihned konfrontuje stav s požadavky, hledá chyby...

Zásada - vysoká kvalita

- Technická kvalita je základem. Neváhá se kvůli tomu podstoupit i radikální refaktoring kódu.

Zásada - netvořit do zásoby

- Nemá se tvořit (programovat) "dopředu", "do zásoby".
- Ze zkušeností totiž vyplývá, že takové artefakty obvykle už nepoužijeme.

Extremní programování (Extreme Programming, XP)

Motivace pro Extreme Programming (XP)

Na vývoj software má vliv mnoho faktorů, které se neustále mění (zadání, návrh, technologie, trh, složení týmu apod.). Obecně lze říci, že změna je jedinou konstantou vývoje software. Problémem vývoje softwaru je schopnost úspěšného zvládnutí těchto změn za přijatelné náklady.

- Toto je východisko pro řadu moderních metodik programování (řízení SW projektů), které se souhrnně označují jako *agile programming*.
- Mezi ně patří i *Extreme Programming (XP)*.

Co je XP

Viz J. Ministr, IT pro praxi, 2004:

- Extrémní programování (XP) je metodika vývoje softwaru, která je postavena na tvorbě zdrojového textu v týmech, jež tvoří dva až deset programátorů. XP používá obecně známé principy a postupy vývoje softwaru, tyto však dotahuje do extrémů.

Charakteristika XP

Od ostatních metodik se XP odlišuje v následujících vlastnostech:

Automatizované testování	testy jsou tvořeny před samotnou tvorbou zdrojového textu za účelem následného ověření skutečného pokroku ve vývoji softwaru z hlediska jeho požadované funkcionality (testy navrhuje zákazník) a architektury programového modulu (testy navrhuje programátor).
Verbální komunikace	společně s testy a zdrojovým textem slouží ke sdělování systémové struktury a záměru projektu.
Intuice	Postupy, které podporují intuici programátorů a dlouhodobé zájmy projektu (testování, refaktORIZACE, integrace apod.).

Východiska řízení týmu podle XP

Komunikace	Udržení řádných komunikačních toků ovlivňuje kvalitu jednotlivých postupů XP (testování modulů, párové programování, stanovení metrik apod.).
Jednoduchost	Vývoj software je řízen zásadou, že je lepší udělat jednoduchou věc dnes, s vědomím, že zítra bude možná nutné provést další změnu, spíše než udělat složitější změnu dnes, která nemusí být uživatelem využita. Jednoduchost a komunikace jsou spolu komplementární. Čím více tým komunikuje, tím je mu jasnější co přesně má dělat. Naopak čím je jednodušší systém, tím méně potřebujeme komunikovat.
Odvaha	Členové týmu jsou ochotni experimentovat s vyšším rizikem a ziskem.

Hlavní zásady XP

Kvalitní práce	představuje fixní proměnnou ze čtyř proměnných pro posouzení projektu (šíře zadání, náklady, čas a kvalita) s hodnotou vynikající, při horší hodnotě členy týmu práce nebude bavit a projekt může skončit neúspěchem.
----------------	---

Vedlejší zásady XP

Hraní na výhru	představuje soustředění práce týmu na kvalitu vyvíjeného produktu, nikoli na zbytečné alibistické činnosti, kdy tým pracuje „podle předpisů“ (mnoho papírů a porad), aby se tzv. „neprohrálo“.
Konkrétní experimenty	kdy všechna abstraktní rozhodnutí by měla být převedena do řady experimentů, které jsou následně otestovány.
Práce v souladu s lidskými instinkty	a nikoli proti nim představuje práci s krátkodobými zájmy lidí, kteří se rádi učí, vyhrávají, komunikují s ostatními apod.
Cestování nalehko	představuje hodnotné a účinné nástroje vývoje softwaru, které tvoří především testy a zdrojový text.

Vývojové činnosti XP

1. Psaní zdrojového textu
2. Testování
3. Poslouchání
4. Navrhování logiky systému

Hlavní techniky XP

- Plánovací hra stanoví šíři zadání následující verze software pomocí kombinace obchodních priorit a technických odhadů.
- Malá verze představuje rychlé uvedení jednoduchého systému do provozu. Následně jsou uvolňovány malé přírůstky systému ve velmi krátkých cyklech.
- Metafora pomáhá všem v projektu pochopit základní prvky systému a vztahy mezi nimi na základě jednoduchého přirovnání.
- Jednoduchý návrh u něhož je nadbytečná složitost ihned odstraněna v okamžiku jejího zjištění z návrhu.
- Testování představuje činnost programátorů a zákazníků, kdy programátoři testují zdrojový text z hlediska jeho programových vlastností, aby mohli pokračovat v jeho dalším psaní, a kdy uživatelé otestují funkcionality modulu, která je úspěšným provedením testu dokončena.
- RefaktORIZACE představuje restrukturalizaci systému s cílem zdokonalení jeho nefunkčních kvalit (pružnost, zjednodušení) bez vlivu na jeho chování.
- Párové programování představuje vývoj zdrojového textu dvěma programátory na jednom počítači.
- Společné vlastnictví
- Nepřetržitá integrace - okamžitá integrace dokončeného otestovaného přírůstku do systému.
- 40 hodinový týden plus se nepracuje nikdy přesčas dva týdny za sebou.
- Zákazník na pracovišti - odpovídá na otázky programátorů při vývoji software.
- Standardy pro psaní zdrojového textu

Fáze XP projektu

Plánování	představuje stanovení termínu programátory společně se zákazníky na základě postupu plánovací hry. Do uvolnění první verze by mělo trvat mezi dvěma až šesti měsíci.
Smrt	představuje stav systému, kdy je software neschopen své existence z důvodu neekonomického rozšíření jeho funkcionality, entropie (tendence k většímu počtu chyb). Zákazníci i manažeři by měli souhlasit s ukončením údržby systému s tím, že se snaží identifikovat příčiny zániku systému.

KISS (Keep It Simple, Stupid)

Princip KISS

Netýká se jen programování, je to obecný princip vývoje či realizace čehokoli.

Snahou je produkovat co nejjednodušeji, bez zbytečností, bez nadbytečností, s minimem chyb.

KISS přístup patří do základního arzenálu *Agilního programování*.

Ideovými předchůdci principu jsou např.:

- tzv. Occamova břitva (Occam's Razor [http://en.wikipedia.org/wiki/Occam%27s_Razor])

Zásada - navrhovat jednoduše

- Realizovat věci nejjednodušším možným způsobem.
- Tak se předejde nadměrné složitosti vytvářeného artefaktu.
- Je větší šance, že produkt bude bez chyb.
- Vynakládání prostředků lze při dodržení této zásady lépe kontrolovat.

Zásada - netvořit do zásoby

- Nemá se tvořit (programovat) "dopředu", "do zásoby".
- Ze zkušeností totiž vyplývá, že takové artefakty obvykle už nepoužijeme.

Refaktoring

Refaktoring - proč

Aplikace se vyvíjejí často překotně, pak je třeba "předělávat".

Refaktoring je právě takové "předělávání":

- přepis beze změny (vnějšího) chování/rozhraní
- směřuje ke zpřehlednění,
- optimalizaci,
- lepší rozšiřitelnosti
- robustnosti atd.

Refaktoring - metody

Hlavní metody:

- manipulace na úrovni návrhu: přesuny tříd mezi balíky, přejmenování tříd
- přesuny metod mezi třídami
- vysunutí metody do nadtřídy
- "vytknutí" (do) rozhraní
- zapouzření datového prvku (proměnné) přístupovými metodami
- ...

Refaktoring - nástroje kom.

Kvalitní komerční:

- RefactorIT - vč. free trial

Refaktoring - nástroje o-s

Základní i v open-source:

- Eclipse 3.0
- NetBeans 4.0

Programování řízené testy (Test-drive Development, TDD)

Motivace

- Klasický způsob vývoje SW předpokládá testování jako následnou fázi - testy se píšou a spouštějí až po návrhu software
- To je však paradoxní, protože návrh testů vychází - stejně jako návrh vlastního kódu - ze specifikace a to dokonce přímočařeji. Test je přímý odraz specifikace, protože programovým kódem hlídá chování, které je specifikací očekáváno.
- Programování řízené testy proto předřazuje návrh a implementaci testů před vývoj vlastního SW.
- Jde o metodiku vývoje samotného SW, ne testů.

Principy

- Nejprve sestavit test, pak psát kód.
- Stejný cíl jako *Návrh dle kontraktu* (Design by Contract), ale separuje testy od kódu, testuje "zvenčí".
- Výhody: včasná (okamžitá) detekce chyb v kódu
- Nevýhody: nelze použít tam, kde je obtížné automatizovaně testovat

Kde nelze testovat?

... resp. teoreticky lze, prakticky však chybí přijatelné nástroje a metodiky:

- distribuovaná prostředí (částečně již lze: např. Cactus pro webové aplikace)
- grafická uživatelská rozhraní (i tam částečně lze: pomocí "robotů" na obsluhu GUI - na simulaci klikání a ovládání klávesnice)

Generický postup TDD

1. Napsat test - na základě specifikace (požadavků) reprezentovaných např. případy užití (usecases).
Test bude používat samotný kód prostřednictvím rozhraní.
2. Napsat kód - aby splnil specifikaci a komunikoval se světem pomocí rozhraní (API).
3. Spustit automatizované testy.
4. V případě chyb kód přeprogramovat (refactoring) a
5. spustit testy znovu.

Odkazy

některé převzaty z Wikipedie, hesla Test-driven Development [http://en.wikipedia.org/wiki/Test_driven_development]:

- S.W.Ambler: Introduction to Test Driven Development (TDD) [<http://www.agiledata.org/essays/tdd.html>]
- TestDriven.com [<http://www.testdriven.com/>]
- Test Driven Development (jiná Wiki) [<http://c2.com/cgi/wiki/TestDrivenDevelopment>]

Systémy správy verzí

Motivace

Systémy pro správu verzí jsou nezbytností pro

- údržbu větších SW projektů
- projektů s více účastníky
- projektů s vývojem z více míst

Pouhý sdílený, vzdáleně přístupný souborový systém nestačí.

Principy

- efektivně ukládat více verzí souborů i adresářů (často s malými změnami)
- rychle získávat aktuální verzi, ale
- mít možnost vrátit se ke starší verzi
- zjistit rozdíly mezi verzemi
- zajišťovat proti souběžné editaci z více míst
- umožnit i lokální práci s následným potvrzením do systému (commit)

Klasická řešení - RCS a CVS

RC   Revision Control System
S
CV   Concurrent Version System
S

RCS je klasický, původně na UNIXech existující systém navržený pro sledování více verzí souborů.

Prvotním cílem bylo zefektivnit ukládání více verzí

- s novou verzí se nemusí ukládat celý soubor
- rychle se dají zjistit rozdíly (změny) mezi verzemi
- historie změn (changelog, history) se lehce udržuje
- změny lze identifikovat i názvy - pojmenovat symbolickými klíčovými slovy (\$Author\$, \$Date\$...)

Typické příkazy správy verzí

(podobné jsou v CVS, SVN)

commit	publikuje (odešle, potvrdí) změny z lokálního pracovního prostoru do skladu (repository)
remove	maže soubory z lokálního pracovního adresáře, ze skladu se smažou až po "commit"
add	přidá nový soubor do pracovního adresáře, do skladu se přidají až po "commit"
update	aktualizuje lokální kopii pomocí změn zaregistrovaných ostatními ve skladu
checkout	vytvoří soukromou lokální kopii požadovaných souborů ze skladu, tyto můžeme lokálně editovat a posléze potvrdit (commit) zpět

Klienti

Syst. správy verzí nabízejí

- nativní klienty integrované do hostujícího prostředí
- webové rozhraní spíše pro prohlížení
- API pro přímý/programový přístup

Pro co se systémy nehodí?

- pro ukládání (stabilních) artefaktů
- jako úložiště (read-only) souborů pro stahování
- ... kdyby se to hodilo na všechno, nabízel by to každý filesystém...

Subversion

- implementace systému řízení verzí
- moderní alternativa CVS
- jako server dostupný na všechny běžné platf. (zejm. Linux, Win)
- server existuje jako samostatná aplikace, standardní použití je však s webovým serverem Apache
- klienti taktéž, např. na Win

Subversion - klient Tortoise pro Windows

Klient pro Win 2k, XP i 98... vč. integrace do GUI

- kontextové nabídky
- nativní nástroje

Tortoise -- vzdálený přístup

- Tortoise umožňuje bezpečný přístup k vzdálenému úložišti i prostřednictvím šifrovaných protokolů
- (server potom ale musí běžet přes Apache...)
- používá se upravený klient PuTTY

Správa sestavování - Ant

Charakteristika

- Ant je platformově přenositelnou alternativou nástroje typu Make
- Ant je rozšiřitelný - lze psát nejen nové "cíle", ale i definovat dílčí kroky - "úlohy"
- Popisovače sestavení používají XML syntaxi, psaní není tak náročné jako makefile

Motivace

- Proč Ant, když je tu dlouho a dobře fungující Make?
- Make byl koncipován jako doplněk shellu, psaly se skripty a nativní (platformové) nástroje
- Syntaxe byla složitá a neflexibilní
- Make jako takový nebyl rozšiřitelný
- Make byl zaměřen převážně na potřeby původního použití - jazyk C, unixový shell

Struktura projektu

Řízení sestavování Antem postupuje podle popisu v souboru build.xml.

Ten obsahuje následující prvky:

project	celý projekt, obsahuje sadu cílů, jeden z nich je hlavní/implicitní
target	cíl, nejmenší zvenčí spustitelná jednotka algoritmu sestavování
task	úloha, atomický krok sestavení, lze použít task vestavěný nebo uživatelský

Příklad 1

Závislosti

- Mezi cíly mohou být definovány závislosti.
- Závisí-li volaný cíl na jiném, musí být nejprve splněn cíl výchozí a pak teprve cíl závisející.
- Cíl může záviset i na více jiných.

```
<target name="A"/>
<target name="B" depends="A"/>
<target name="C" depends="B"/>
<target name="D" depends="C, B, A"/>
```


Varování

Pozor na cyklické závislosti!

Příklad 2

Maven

Motivace

Pro sestavování, správu a údržbu SW projektů menšího a středního rozsahu se delší dobu úspěšně využíval systém Ant [<http://ant.apache.org>].

Oproti klasickým nástrojům typu unixového make poskytoval Ant platformově nezávislou možnost popsat i složité postupy sestavení, testování a nasazení výsledků SW projektu.

Ant měl však i nevýhody:

- pro každý projekt (i když už jsme podobný řešili) musíme znovu sestavit - poměrně velmi technický

- popisovač (build.xml **InstantWeb**)
[<http://www.instantweb.com/foldoc/foldoc.cgi?build.xml>)]

- popisovač je vždy téměř stejný a tudíž
- neříká nic o *obsahu* vlastního projektu, je jen o procesu sestavení, nasazení...
- neumožňoval zachytit *metadata* nezbytná pro zařazení projektu do širšího kontextu, mezi související projekty, atd.

Maven - charakteristika

- nástroj řízení SW projektů
- open-source, součást skupiny nástrojů kolem Apache
- dostupný a popsáný na <http://maven.apache.org>
- momentálně (září 2004) již jako použitelná, ostrá, verze 1.0

Project Object Model (POM)

- projekt řízený Mavenem je popsán tzv. *POM* (Project Object Model), obvykle `project.xml` **InstantWeb** [<http://www.instantweb.com/foldoc/foldoc.cgi?project.xml>]
- POM nepopisuje postup sestavení, ale *obsah* projektu, jeho název, autora, umístění, licenci...
- postup sestavení je "zadrátován" v Mavenu, protože je pro většinu projektů stejný
- programátor není frustrován opakováním psaní popisovačů `build.xml` **InstantWeb** [<http://www.instantweb.com/foldoc/foldoc.cgi?build.xml>], návrhem adresářové struktury...
- nicméně, Maven je založen na Ant, jeho `build.xml` **InstantWeb** [<http://www.instantweb.com/foldoc/foldoc.cgi?build.xml>] popisovače lze znovupoužít

Projekt v Mavenu

Základní filozofie projektu v Mavenu:

- jeden projekt => jeden tzv. *artefakt*

Artefaktem může být typicky:

- .jar - obyčejná aplikace nebo knihovna (javové třídy, soubory .properties, obrázky...)
- .war - webová aplikace (servlety, JSP, HTML, další zdroje, popisovače)
- .ear - enterprise (EJB) aplikace (vše výše uvedené pro EJB, popisovače)

Maven repository

- základním organizačním nástrojem pro správu vytvořených (nebo používaných) artefaktů je *repository*
- artefakt, tj. výstup projektu, se může v repository vyskytovat ve více verzích
- repository je:
  - vzdálená (remote) slouží k centralizovanému umístění jak vytvořených, tak používaných artefaktů
  - dosažitelná pro čtení pomocí HTTP: je to de-facto běžné webové místo
  - lokální (local) slouží k ozrcadlení používaných artefaktů ze vzdálené repository
  - typicky zvlášť každému uživateli - v jeho domovském adresáři
  - slouží též k vystavení vytvořených artefaktů "pro vlastní potřebu"
- Maven má nástroje (pluginy) pro vystavování artefaktů do repository

Instalace a nastavení

Maven lze stáhnout z <http://maven.apache.org> v binární i zdrojové distribuci.

Binární distribuce je buďto čistě "java-based" nebo ve formě windowsového .exe **InstantWeb**
[<http://www.instantweb.com/foldoc/foldoc.cgi?.exe>].

Pak se nainstaluje do Program Files **InstantWeb**
[<http://www.instantweb.com/foldoc/foldoc.cgi?Program Files>]

Po instalaci je třeba nastavit proměnnou prostředí MAVEN_HOME **InstantWeb**
[http://www.instantweb.com/foldoc/foldoc.cgi?MAVEN_HOME] na adresář, kam se nainstaloval.

Kromě toho ještě přidat adresář %MAVEN_HOME%\bin **InstantWeb**
[http://www.instantweb.com/foldoc/foldoc.cgi?%MAVEN_HOME%\bin] do PATH **InstantWeb**
[<http://www.instantweb.com/foldoc/foldoc.cgi?PATH>].

Příklad POM (project.xml)

Příklad   minimálního   popisovače   project.xml   **InstantWeb**

[<http://www.instantweb.com/foldoc/foldoc.cgi?project.xml>]:

```
<project>
  <pomVersion>3</pomVersion><!-- verze POM - zatím vždy 3 -->
  <id>RunningCalculator</id><!-- jednoznačné id projektu -->
  <name>RunningCalculator</name><!-- (krátké) jméno/nemusí být jednoznačné -->
  <currentVersion>0.1</currentVersion><!-- momentální verze -->
  <organization><!-- organizace vytvářející projekt -->
    <name>Object Computing, Inc.</name>
  </organization>
  <inceptionYear>2004</inceptionYear><!-- rok zahájení projektu -->
  <shortDescription>calculates running pace</shortDescription><!-- stručný popis
<developers/>
```

Příklad POM - pokračování

Příklad   minimálního   popisovače   project.xml   **InstantWeb**

[<http://www.instantweb.com/foldoc/foldoc.cgi?project.xml>]:

```
<dependencies><!-- závislosti -->
  <dependency><!-- závislost -->
    <groupId>junit</groupId><!-- skupina artefaktu -->
    <artifactId>junit</artifactId><!-- označení artefaktu -->
    <version>3.8.1</version><!-- verze artefaktu -->
  </dependency>
</dependencies>
<build><!-- odkud se co a jak sestavuje... -->
  <sourceDirectory>src/java</sourceDirectory><!-- adresář zdrojů -->
  <unitTestSourceDirectory>src/test</unitTestSourceDirectory><!-- adresář zdrojů
  <unitTest><!-- které soubory jsou třídy testů -->
    <includes>
      <include>/**/*.Test.java</include>
    </includes>
  </unitTest>
</build>
</project>
```

Struktura POM obecně

```
<project xmlns:xsi="http://www.w3.org/2001/XMLSchema-instance"
  xsi:noNamespaceSchemaLocation="MAVEN_HOME/maven-project.xsd">
  <pomVersion>3</pomVersion>
```

```
<id>unique-project-id</id>
<name>project-name</name>
<groupId>repository-directory-name</groupId>
<currentVersion>version</currentVersion>
<!-- Management Section -->
<!-- Dependency Section -->
<!-- Build Section -->
<!-- Reports Section -->
</project>
```

Proměnné (properties) v POM

- Jsou podobně jako u Antu definovatelné a využitelné (odkazovatelné) v popisovači, zde `project.xml` [InstantWeb](http://www.instantweb.com/foldoc/foldoc.cgi?project.xml) [http://www.instantweb.com/foldoc/foldoc.cgi?project.xml].
- Vyskytne-li se zavedení určité vlastnosti (property) vícekrát, uplatní se *poslední*.
- Vlastnosti jsou vyhledávány v pořadí:
  1. `project.properties` [InstantWeb](http://www.instantweb.com/foldoc/foldoc.cgi?project.properties)
[http://www.instantweb.com/foldoc/foldoc.cgi?project.properties]
  2. `build.properties` [InstantWeb](http://www.instantweb.com/foldoc/foldoc.cgi?build.properties)
[http://www.instantweb.com/foldoc/foldoc.cgi?build.properties]
  3. `${user.home}/build.properties` [InstantWeb](http://www.instantweb.com/foldoc/foldoc.cgi?${user.home}/build.properties)
[http://www.instantweb.com/foldoc/foldoc.cgi?\${user.home}/build.properties]
  4. vlastnosti specifikované na příkazové řádce `-Dkey=value`
- Na vlastnost se lze odvolat pomocí `${property-name}`

Struktura repository

Týká se jak vzdálené, tak lokální repository.

Obecně je relativní cesta v rámci repository k hledanému artefaktu: `repository/resource-directory/jars/jar-file`

konkrétní např.: `repository/junit/jars/junit-3.8.1.jar`

Cíle v Mavenu

Cíle (goals) v Mavenu odpovídají zhruba antovým cílům (target).

Spouštění Mavenu vlastně odpovídá příkazu k dosažení cíle ("attaining the goal"):

maven *plugin-name[:goal-name]* **InstantWeb**
[<http://www.instantweb.com/foldoc/foldoc.cgi?maven>]

Maven Plugins

Zásuvné moduly (plugins) obsahují předdefinované cíle (goals) a jsou taktéž uloženy v repository.

Většinou jsou jednoúčelové, slouží/směřují k jednomu typu artefaktu, např.:

- checkstyle, clean, clover, cruisecontrol, dist, ear, eclipse, ejb, fo, genapp, jalopy, jar, java, javadoc, jboss, jcoverage, maven-junit-report-plugin, pom, site, test, war, xdoc

Často používané cíle

clean	smaže vygenerované soubory (podstrom target InstantWeb) [http://www.instantweb.com/foldoc/foldoc.cgi?target]
java:compile	přeloží všechny javové zdroje
test	spustí všechny testy
site	vygeneruje webové sídlo projektu
dist	vygeneruje kompletní distribuci

Vytvoření projektu

1. vytvořit prázdný adresář pro vytvářený projekt
2. spustit **maven genapp** **InstantWeb** [<http://www.instantweb.com/foldoc/foldoc.cgi?maven> genapp] (Zeptá se na id projektu, jeho jméno a hlavní balík. V něm předgeneruje jednu třídu.)
3. tím se vytvoří následující soubory:
  - project.xml, project.properties
  - src/conf/app.properties
  - src/java/package-dirs/App.java
  - src/test/package-dirs/AbstractTestCase.java
  - src/test/package-dirs/AppTest.java

- `src/test/package-dirs/NaughtyTest.java`

Reporting

Generování reportů (zpráv) je jednou se základních funkcí Mavenu.

Které reporty se generují, je regulováno v `project.xml` v sekci *reports*:

```
<reports>
  <report>maven-checkstyle-plugin</report>
  <report>maven-javadoc-plugin</report>
  <report>maven-junit-report-plugin</report>
</reports>
```

Rozšíření možností Mavenu

Cílů (goals) je sice v Mavenu řada, ale přesto nemusejí stačit anebo je třeba měnit jejich implicitní chování.

Potom lze před nebo po určitý cíl připojit další cíl pomocí *preGoal* a *postGoal*.

Ty se specifikují buďto v nebo.

1. `maven.xml` **InstantWeb** [<http://www.instantweb.com/foldoc/foldoc.cgi?maven.xml>] ve stejném adresáři jako `project.xml` **InstantWeb** [<http://www.instantweb.com/foldoc/foldoc.cgi?project.xml>] nebo
2. v zásuvném modulu (pluginu)

Zcela nové cíle je možné napsat ve skriptovacím jazyku *jelly* (s XML syntaxí).